

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 981039/9

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב יעקב זמיר, הרב אברהם שינדלר

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עזרא אשרי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אברהם דבירי)

הנדון: סמכותו הנמשכת של בית הדין לעסוק בענייני הרכוש לאחר הגירושי

החלטה

התיק שלפנינו נמשך שנים רבות ונדון בפני ערכאות רבות – בבית הדין האזורי, בבית הדין הגדול ואף בבג"ץ. ההחלטות הרבות פרוסות בתיקי בית הדין האזורי.

החלטה זו עוסקת בטענה מקדמית שהעלה בא כוח המשיב (!) בדיון שאמור היה לעסוק בפסק הדין הרכושי שנפסק בבית הדין האזורי בנתניה. בא כוח המשיב כפר בסמכותו של בית הדין הרבני לעסוק בחלוקת רכוש הצדדים.

רקע

הצדדים נישאו בחודש אוגוסט 2004. לאחר שנה שהם חיו ביחד כידועים בציבור. מדובר בבני זוג מבוגרים (כיום בעשור השישי והשביעי לחייהם) ולשניהם אלו הם נישואין שניים.

בחודש אוגוסט 2003, ערב מגוריהם המשותפים, ערכו הצדדים ביניהם הסכם ממון לצורך הסדרת ענייני הרכוש ביניהם. ההסכם נערך על ידי עורך דין ולאחר שלושה ימים אומת על ידי נוטריון.

מלבד הסדרת הזכויות הממוניות – כמו הפרדה רכושית בזכויות הממון שכל אחד מהם צבר וקביעת ניהול המשק המשותף מכאן ואילך – עוסק ההסכם גם בנושאי המדור והמזונות. גם נקבע שהאישה תהיה זכאית למזונות חודשיים בסך 3,500 ש"ח לכל ימי חייה אם הצדדים ייפרדו והקשר ביניהם יפקע (סעיף 23).

נישואין אלה עלו על שרטון. ביום ו' בניסן תשע"ב (29.3.12) הגיש הבעל, משיב דן, תביעת גירושין כרוכה כדין. בסעיף ג' בכתב התביעה כתב בא כוח המשיב: "כך מתבקש כבוד בית הדין בדונו בתביעת הגירושין ובכרוך לתביעת הגירושין לדון אף בענייני הרכוש ולפסוק כי [...]"

בהמשך ישנם שישה סעיפים המתייחסים לביטול הסכם הממון שנחתם בין הצדדים ולפירוט הרכוש, ובין היתר פירט בא כוח המשיב מה הוא מבקש מבית הדין לקבוע בעניין רכושו של המשיב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגבי תוקף הסכם הממון פסק בית הדין האזורי ברוב דעות שהסכם הממון אינו בתוקף אולם ביום ב' בסיוון תשע"ח (16.5.18) הפך בית הדין הגדול את ההחלטה וקבע בפסק דין ארוך ומנומק, כדלהלן:

- א. סמכות בית הדין לדון בהסכם קדם הנישואין של הצדדים.
- ב. הסכם הממון שחתמו הצדדים בתוקף.
- ג. האישה חייבת לקבל את גיטה והפסידה את כתובתה ותוספת כתובה. האישה איבדה את זכותה למזונות מן הבעל לאחר הגט שנקבעו בהסכם הממון.

ביום ז' במרחשוון התשע"ט (16.10.2018) התקיים דיון בבית הדין האזורי. נכתב פרוטוקול של חמישה עמודים שכל כולו עסק בהסדרים כספיים ורכושיים שבין הצדדים הסדרים שנבעו מכוח הסכם הממון. בסוף הדיון הגיעו הצדדים להסכמות לסידור גט, ובעקבות כך הוציא בית הדין האזורי החלטה כדלהלן:

הצדדים הגיעו להסכמות כדלהלן:

- א. הצדדים יתגרשו כהסכמתם היום.
- ב. על פי סעיף 14 להסכם הממון שבין הצדדים בית הדין מורה לביטוח מנהלים "כלל" כי 50% מזכויותיו של התובע [פלוגי] שייכים לנתבעת גב' [פלוגי] ויש להעבירם לרשותה מיידית. אם יהיו טענות כאלה ואחרות ביחס לסכומים שאולי הוצאו על ידי התובע קודם לכן, יוכלו להעלות את הטענות ביום דיון ההוכחות.

בית הדין מאשר את ההסכמות ונותן להן תוקף של פסק דין.

ואכן ביום זה התגרשו הצדדים.

נקבע מועד לדיון הוכחות לעניין הרכושי. הדיון התקיים ביום ל' בסיוון תשע"ט (3.7.19) – פרוטוקול הדיון מכיל חמישים וארבעה עמודים, וכל הדיון עסק בנושא הרכושי. בתחילת הדיון אמר בא כוח המערערת שאף בג"ץ קבע "הם" (בית הדין) צריכים לדון בכל התביעות הרכושיות", כלומר: הסמכות לדון בתביעה הרכושית מכוח הסכם הממון נתונה לבית הדין. בכל אותו דיון ארוך לא עלתה כלל טענה לחוסר סמכות.

לאחר מכן הגישו הצדדים סיכומים.

ביום ח' בטבת תש"ף (5.1.20) הוציא בית הדין פסק דין שהוא נשוא הערעור לפנינו ושבו נקבע כדלהלן:

- א. מאחר ולפי הנתונים שבידינו הדירה שייכת לבת של הבעל החל משנת 2014, ועל כל פנים לילדיו של האיש, והם התובעים בבית המשפט את האישה בתביעת דמי שימוש, לפיכך התביעה היא בין ביתו של האיש וילדיו ובין האישה ואין לבית הדין סמכות לדון בכך.
- ב. האיש חייב לשפות את האישה על מגוריה בדירה עד למועד פקיעת הקשר והשנה שלאחריה, כלומר עד לתאריך י"ח בניסן תשע"ג (29.3.13), ככל שהיא תחויב בערכאה אחרת לשלם לילדי האיש בעבור מגוריה בדירה, וזאת עד לסכום של 600 דולר לחודש. לאחר תקופה זו האיש אינו חייב לשפות אותה.
- ג. החזר המשכנתה כולו יחולק בשווה בין הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- ד. תביעת האישה בנושא הרהיטים והחפצים – נדחית.
- ה. תביעת האיש בעניין הסתרת סך 350,000 ש"ח – נדחית.
- ו. לעניין תביעת האישה בעניין הפנסיה הצבאית:
- מאחר שכיום יש אפשרות לבטח את העברת הפנסיה בהתאם לחוק לחלוקת חיסכון פנסיוני שנחלק לאחר חתימת ההסכם, לפיכך על בא כוח האישה להגיש פסיקתא מתאימה לבית הדין לצורך כך.
- ז. חלקה של האישה בביטוח המנהלים של האיש לפי ההסכם הוא מחצית מהנטו של הכספים ללא ריבית והצמדה.
- ח. טענת האיש להשבה מיידית של ההלוואה בעבור הדירה בסך 30,000 דולר – נדחית.
- ט. לעניין חלוקת החשבון המשותף: הבקשה מתקבלת.
- לאחר שהוכרע עניין החזר המשכנתה לעיל אין מניעה לחלק את הכספים המגיעים לאישה לפי ההסכם. מובן שהכספים שנמצאים בחשבון בגלל פדייה של ביטוח המנהלים יקוזזו מהסכום הכולל המגיע לאישה מביטוח המנהלים
- י. בית הדין הגדול קבע כי ההסכם שריר וקיים.
- יא. הטענה בדבר חוסר סמכות בית הדין לדון בענייני הרכוש – נדחית.

הערעור וטענת הסמכות החדשה שהועלתה בפתח הדיון בו

על פסיקה זו הוגש, כאמור, ערעור בפני בית הדין הגדול ולשם כך התכנס בית הדין לדון בערעור.

בתחילת הדיון העלה בא כוח המשיב טענה מקדמית שבה טען שאין לבית הדין הרבני סמכות לדון בתביעה. כל זאת משום שמדובר באכיפת ההסכם לאחר שהצדדים התגרשו. כמו כן טען שמדובר בתביעה שהוגשה לאחר סידור הגט.

בין היתר אמר בא כוח המשיב בדיון לפנינו:

הסמכות של בית הדין היא מכוח סעיף 3, תביעת גירושין שנכרך בה ענייני רכוש. כאן אין תביעת גירושין, הם כבר גרושים [...]

סמכות נקנית רק מכוח החוק. מתי הם הגישו את התביעה? אנחנו הגשנו את תביעתנו ב־2012 וגם הסכמנו לגבי כלל. אבל כאן זה מוגש כחצי שנה לאחר הגירושין, זו סמכות עניינית.

על אכיפה? זה לא בפני בית הדין הרבני. אם זה היה מוגש בזמן נישואים היה סמכות, אבל כחצי שנה אחר כך, אז הסמכות היא של בית משפט [...]

הצד שכנגד הגיב וטען:

זה תביעות שמגיעות לה על פי הסכם. אני טענתי שלבית הדין הרבני אין סמכות לדון והיה בג"ץ, היא הגישה בקשה כבר ב־2013 ואמרו לה בבית משפט שהסמכות נתונה לבית הדין הרבני [...]

היה עליו להעלות את הטענות בדיון הראשון, וגם דנו וטענו בעיקרי הטענות שלנו ואמרו: יתגרשו ותבעו אחר כך.

דבר נוסף, הוא הגיש תביעה לדמי שימוש לאחר הגט [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר, **התהפכו היוצרות**: בעבר טען בא כוח המערערת לחוסר סמכות ואף הגיע בערעורים עד להכרעת בג"ץ. וכעת לאחר שהסוגיה הוכרעה ונקבע שלבית הדין הרבני הסמכות לדון ולפסוק ברכוש מערער בא כוח המשיב וטוען שהסמכות לקביעת חלוקה הרכוש אינה בידי בית הדין הרבני.

נציין: ביום י"ד בשבט תש"ף (9.2.20) נכתב בבית הדין האזורי החלטה נוספת בה יש השלמות לעניין הרכושי. בתחילת אותה החלטה נכתב:

בית הדין מבהיר כי בוודאי הסמכות מסורה לו להשלים את פסק הדין מאחר שמדובר בהמשך של פסק הדין והשלמת פרטים החסרים ולא בתביעות חדשות.

קל וחומר כאשר נושא הרכוש כרוך כדין וניתן גם להעלות תביעות רכוש חדשות הקשורות לנישואין ולגירושין, ובן בנו של קל וחומר אחרי שהוכרע בבג"ץ בתיק דנן כי הסמכות לעניין הרכוש והסכם הממון מסור לבית הדין.

דיון והכרעה

איהעלאת טענת חוסר הסמכות בהזדמנות הראשונה

עתה ניגש להכרעה בטענה המקדמית:

בא כוח המשיב טען לפנינו שאומנם לא העלה את טענת חוסר הסמכות בדיון ובהזדמנות הראשונה שיכול היה להעלותה, אלא בשלב מאוחר יותר, בשלב הסיכומים, אך אין זה פוגע בזכותו לטעון בדבר חוסר סמכות גם בשלבים מאוחרים יותר.

אולם אין הדברים מדויקים. נפסקו בעבר פסקי דין רבים בבג"ץ הקובעים שטענת חוסר סמכות יש להעלות בהזדמנות הראשונה:

בבג"ץ עמרני (566/81) נקבע כי:

טענת חוסר סמכות יש להעלות בהזדמנות הסבירה הראשונה המזדמנת לכך. אם לא הועלתה הטענה בדבר חוסר סמכות הערכאה השיפוטית בהזדמנות הסבירה הראשונה, יהיה בעל הדין מנוע מלהעלות את הטענה בשלבים מתקדמים יותר של ההליכים.

ראה גם בג"ץ הספל (141/71) הספל נ' בית הדין הרבני בתל אביב, בג"ץ ז'ק (573/77) ז'ק נ' בית הדין הרבני בתל אביב) ובג"ץ חיים (1662/99) חיים נ' חיים).

גם בבג"ץ סימה לוי (6103/93) נכתבו דברים דומים:

האומנם יתיר בית המשפט הגבוה לצדק לבעל דין כך שינהג, שיתדיין לפני בית דין רבני בלא שיכפור בסמכותו, ורק משפסק בית הדין לחובתו יעלה טענת חוסר סמכות? האומנם כך נכון וראוי?

זה משפט המניעות הכללי. עליו כידוע, הוסיף המחוקק והורנו מפורשות בסעיף 15 (ד) (4) לחוק יסוד השפיטה כי בית המשפט הגבוה לצדק לא ייזקק לעתירה נגד בית דין רבני בטענה של חריגה מסמכות "אם המבקש לא עורר את שאלת הסמכות בהזדמנות הראשונה שהיתה לו" [...]

בנסיבות אלו [...] האם לא יסכור בית המשפט את פי האישה מטעון כי בית הדין הרבני פעל שלא בגדרי סמכותו על פי דין?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאור כל הנ"ל לכאורה היה על בית הדין לדחות על הסף את טענת חוסר הסמכות.

סמכות בית הדין בענייננו – סמכות נמשכת מההליכים שקדמו לגירושין

אולם בא כוח המשיב הסביר לפנינו שמאחר שאין כלל היתכנות לסמכות בית הדין, וזאת כיוון שהצדדים היו כבר גרושים ורק לאחר הגט פתח הצד שכנגד תיק חלוקת רכוש שבו תבע, לדבריו, תביעה חדשה – לאכוף את הסכם הממון ולחלק את הרכוש, ומאחר שבשלב זה, לדבריו, בית הדין אינו יכול עוד לקנות סמכות, על כן אין פגם בכך שהוא לא העלה טענה זו בהודמנות הראשונה שיכול היה להעלותה.

אולם טענה זו אינה נכונה.

א. היה בבית הדין האזורי תיק חלוקת רכוש פתוח. תיק שפתח בא כוח המשיב עצמו.

ב. הייתה תביעת גירושין כרוכה כדת וכדין. תביעה שבא כוח המשיב פתח.

ג. עוד קודם לסידור הגט בית הדין עסק בהרחבה רבה לא רק בתוקף הסכם הממון אלא אף בחלוקת הרכוש עצמו. כפי שכתבנו לעיל, ביום שהצדדים התגרשו נכתב פרוטוקול ארוך שכל כולו עסוק היה בפרטי חלוקת הרכוש.

ד. בפסק הדין לגירושין בית הדין קבע קביעה רכושית.

ה. בית הדין קבע מועד לדיון בחלוקת הרכוש.

מאחר שנפסק בעבר שהאישה חייבת להתגרש, ובסוף אותו הדיון בית הדין הגיע עם הצדדים להסכמות לסידור גט, אין זה אומר שבית הדין 'קם מכיסאו' בנושא החלוקה הרכושית. אין ספק מקריאת הפרוטוקול והלך הדברים באותו הדיון שהייתה הבנה של שני הצדדים כי ענייני הרכוש ידונו בבית הדין גם לאחר סידור הגט.

בתיקים רבים בית הדין אף ממנה כונסי נכסים לאחר הגט כדי להשלים את הליך חלוקת הרכוש שהחל קודם לסידור הגט. תיק זה אינו שונה מאותם התיקים.

בתיק זה בית הדין נזקק להכריע כיצד לחלק את הרכוש בהתאם לאותו הסכם הממון שנחתם בין הצדדים, וכך עשה בית הדין האזורי בפסיקתו.

בבג"ץ גיליאן שרעבי (6378/04) נכתב שביד בית הדין הרבני הזכות לקבוע כיצד לנהל את הדיון ואת סדר הנושאים, וכל אלו אין בכוחם לאיין את סמכותו של בית הדין.

כך נכתב בבג"ץ הנ"ל:

[...] במקרה שלפנינו, נושא החזקת הילדים נכרך מלכתחילה בתביעת הגירושין והעובדה שבית הדין פיצל את הדיון ודן תחילה בעניין הגירושין, אינה פוגעת בסמכותו להמשיך ולדון בהחזקת הילדים, גם לאחר מתן ההחלטה בעניין הגירושין ואף אם בינתיים הצדדים התגרשו.

כלומר אין במתן הגט פגיעה סמכותו של בית הדין משום שאין מדובר בתביעה חדשה אלא בהמשך התביעה שהתבררה ונדונה עוד קודם למתן הגט.

גם בתמ"ש 4692-07-11 (א' נגד א') נקבע שעם סידור הגט בית הדין אינו מאבד את זכותו לדון בענייני הרכוש מכוח סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים המקנה לו זכות שיפוט ייחודי בכל הכרוך בתביעת הגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נצטט מעיקר פסק הדין:

אשר לטענה השנייה, הנוגעת לסמכות בית הדין לאחר ביצוע הגט:

ראשית הובהר כי לא ניתן להקיש מבג"ץ אמיר (בג"ץ 8638/03) לענייננו, שכן בבג"ץ אמיר נידונה שאלת סמכותו של בית הדין הרבני להידרש ולדון במחלוקת רכושית חדשה שנתגלעה בין הצדדים לאחר הגירושין, אשר מקורה בעילה חדשה, שאינה מענייני המעמד האישי, ושממילא לא ניתן היה לכורכה לתביעת הגירושין לכתחילה. בעוד שבמקרה דנן לא מדובר בתביעה חדשה, או במחלוקת רכושית חדשה, שנתגלעה בין הצדדים לאחר הגירושין, כי אם בסכסוך הרכושי שנכרך כדין לתביעת הגירושין שהגיש המבקש לבית הדין הרבני כשנתיים קודם להגשת התביעה דנן על ידי המשיבה.

זאת ועוד, ההליך בבית הדין הרבני לא הסתיים עם מעשה הגירושין, שהרי בהחלטת בית הדין הרבני אשר חייבה את המשיבה לקבל את גטה מידי המבקש, המליץ בית הדין מפורשות "שהדיונים על הרכוש יתקיימו לאחר הגט".

בהתאם להלכה הפסוקה, כאשר בית הדין הרבני פוסק חיוב בגט והצדדים מתגרשים ממשיך בית הדין להחזיק בסמכותו המקורית-ראשונית להכריע במחלוקת עד למתן פסק דין סופי ובלתי-מונתה (כאמור בבג"ץ אמיר).

בפסיקה נקבע כי רק במצב בו נדחתה תביעת הגירושין, נגדעת סמכותו המקורית של בית הדין לדון בנושא הרכוש שנכרך אליה, גם אם נכרך כדין. בהמשך לכך נקבע כי לא ניתן לדון בנושא הרכוש שנכרך לתביעת הגירושין כל עוד לא התקבלה תביעת הגירושין. אולם במקרה בו בית הדין פסק גירושין, ואף אם הצדדים התגרשו על פי פסק דין זה, ברי כי נותרה בידו הסמכות לדון ולהכריע בנושא הרכוש, שהרי מעשה הגירושין עצמו אינו סוגר ההליך בפני בית הדין באופן סופי, וניתן לומר כי כל עוד לא הוכרעו במקביל התביעות הכרוכות לתביעת הגירושין עסקינן בפסק דין חלקי בלבד, באופן המותר בידי בית הדין סמכותו המקורית-ראשונית להכריע בתביעות אלה, התלויות ועומדות בפניו.

גם בתמ"ש 013751/01 נקבע בדרך דומה והודגש בו שהקביעה שנקבעה בתיק שרעבי הנ"ל אינה בדווקא בנושא החזקת הילדים, וכך נכתב בפסק הדין:

מאידך, בעניין אמיר, בשונה מן המקרה דנן, בית הדין חדל לדון בכל העניינים בשנת 1992, עת אישר את הסכם הגירושין ונתן לו תוקף של פסק דין, והוגשה תביעה חדשה לבית הדין, בשנת 1997.

10. (א) סמכותו של בית הדין הרבני בעניין הרכוש נובעת מסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) התשי"ג – 1953:

הוגשה לבית דין הרבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האישה ואם על ידי האיש, יהא לבית הדין הרבני שיפוט ייחודי בכל עניין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות האישה וילדי הזוג.

(ב) ואכן על מנת לקבל סמכות ייחודית לדון בענייני רכוש, עניינים אלה צריכים להיות כרוכים בתביעת גירושין.

(ג) אולם מקום בו בית הדין נותן פסק דין בעניין הגירושין – אין זה אלא פסק דין חלקי בתביעה, שכוללת גם עניין הגירושין, וגם עתירה להכריע בענייני הרכוש שכרוכים בתביעת הגירושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(ד) כאמור בבג"ץ 6378/04, שרעבי נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים (פורסם באתר נבו):

במקרה לפנינו נושא החזקת הילדים נכרך מלכתחילה בתביעת הגירושין והעובדה שבית הדין פיצל את הדיון ודן תחילה בעניין הגירושין, אינה פוגעת בסמכותו להמשיך לדון בהחזקת הילדים, גם לאחר מתן החלטה בעניין הגירושין ואף אם בינתיים הצדדים התגרשו.

(ה) לא היה בפסק דין אמיר כדי לשלול או לבטל את פסק הדין בעניין שרעבי.

(ו) כמו כן, אין הבדל בין ענייני החזקת ילדים, אשר כרוכים מעצם טבעם וטיבם בתביעת גירושין, ולכן אין צורך בכריכה מפורשת, לבין ענייני רכוש, אשר כרוכים כדין, כפי שקבעתי כבר בתביעה הראשונה של האישה.

עד כאן ציטוט פסקי הדין הנ"ל.

כלומר עולה מכל פסקי הדין הנ"ל שאין במתן הגט פגיעת סמכות אוטומטית של בית הדין. וזאת משום שאין מדובר בתביעה חדשה אלא בהמשך התביעה שהתבררה ונדונה עוד קודם למתן הגט.

לאור האמור: בית הדין דוחה את טענת בא כוח המשיב בדבר חוסר סמכות לדון בחלוקת הרכוש.

עוד נוסיף: עיקרון סופיות הדיון הוא עיקרון חשוב בפסיקה.

הצדדים אינם אנשים צעירים, והם מיטלטלים עם באי כוחם – זה שמונה שנים – בין הערכאות השונות, כאשר הנושא העיקרי העומד על הפרק הוא חלוקת הרכוש. בית הדין חש חוסר נוחות כאשר פעם צד זה טוען לחוסר סמכות ועובר בין כל הערכאות, ולאחר מכן מתחלפים הצדדים וטענותיהם, והצד שכנגד טוען לחוסר סמכות בערכאות השונות. אנו סבורים שיש להתמקד בגוף העניין ולהשתדל להגיע להכרעה ולחלוקה מושכלת של רכוש הצדדים.

מסקנות ומתן הוראות

לסיכום:

א. בית הדין דוחה את הטענה של בא כוח המשיב לחוסר סמכות.
ב. בית הדין מחייב את המשיב בתשלום של 5,000 ש"ח לצד שכנגד בתוך שישים יום כהוצאות משפט.

ג. על המזכירות לקבוע מועד נוסף לדיון בערעור הרכושי.

ד. ניתן לפרסם החלטה זו לאחר השמטת פרטים מזהים כמקובל.

ניתן ביום כ"ה בסיוון התש"ף (17.6.2020).

הרב אברהם שינדלר

הרב יעקב זמיר

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים